

Cihat Çetinkaya-Yeminli Mali Müşavir

www.ustadim.com-info@ustadim.com-ccetinkaya56@gmail.com

2009 Yılına İkinci Yarısına Bakarken

DÜNYA EKONOMİSİNİ CİDDİ BİÇİMDE SANSAN VE 2008 AĞUSTOS'UNDA ZİRVE YAPAN EKONOMİK KRİZ BAZILARINA GÖRE BİTTİ, BAZILARINA GÖRE YAVAŞLADI, BAZILARINA GÖRE İŞE YENİ BAŞLIYOR. BUNLARI ÖZETLERSEK, EKONOMİ HAKKINDA FİKİR YÜRÜTEN TÜM TARAFLARIN ÜZERİNDE DÜŞÜNDÜKLERİ TEMEL SORU BASİTÇE “ KRİZİN NERESİNDEYİZ.”

Yaşadığımız sorun ekonomi tarihinin gerçek anlamda ilk küresel krizidir. Bundan önce yaşanan devresel daralmalar mevcut ekonomik problematikle karşılaştırılmayacak kadar bölgeseldir. Çıkış sebepleri ne olursa olursun, yeryüzündeki tüm ekonomiler bu krizin etkilerini çeşitli ölçülerde hissetmektedirler. Global ekonomide büyüme, yerini küçülmeye bırakmıştır. Ekonometri Dergisi'nin Mart 2008 sayısında yayınlanan makalemde, “2008 Ekonomisinin OLASILIKSIZLIK” olduğunu ve büyük bir ekonomik krizin süratle yaklaştığını yazmıştım. Yine muhtelif programlarda ve yazılarımda ise, krizin çok derin olduğunu ve büyüklüğünün belirsizliğini vurgulamıştım. 2008 Ağustos'unda Dünya tarihinin şimdilik en büyük krizi olmaya aday finans krizi patladı ve dev bir ekonomik krize dönüştü.

Son günlerde dünyada ve Türkiye'deki ekonomik göstergelerdeki gerilemede, yavaşlama veya bazı göstergelerde yatay hareketler veya küçük çaplı yukarı hareketler küresel krizden çıktığı yolunda yorumlara yol açmaktadır. Acaba krizde dip noktayı geçtik mi? Buna herkesin farklı bir cevabı var. Genel eğilim iyimserlerden yana. Kriz ortamından yukarı doğru seyrin 2010 başlarından itibaren hissedileceği yönündeki beklentiler ağırlık kazanıyor. Umut edelim ki beklentiler kendini gerçekleştirensin. Soruna ülkemiz açısından baktığımızda başta işsizlik verileri olmak üzere pek parlak bir tablo ile karşı karşıya olmadığımız ortadadır. Kapasite kullanım oranı yüzde 65'in altında seyretmekte, ihracat rakamları geçen yıla göre yüzde 35 - yüzde 40'lar gibi dramatik düşüşler yaşamaktadır. Yatırım ortamı tamamı ile durgundur. Buna karşılık hükümetin bir dizi önlemler paketi gündemi taşımaktadır. Bu paketler kısmi canlanmalar sağlasa bile beklenen etkiyi

göstermekten uzaktır. Bu da esasen krizin küresel olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle küresel anlamda topyekun bir toparlanma hareketi olmadan Türkiye'nin bu krizden çıkma ihtimali uzun zaman alacak gibi görünüyor. Türkiye ekonomisi iki yönü ile dış dünyaya bağlıdır. Birinci yön üretim odaklıdır. Ülkenin dış ticaret hacmi 300 milyar doları aşan bir cesamete ulaşmıştır. İkinci yön ise finansmandır. Ülkede yatırım ve üretimi finanse edecek yeterli tasarruf yoktur. Bu nedenle çeşitli şekillerdeki dış borca ve doğrudan sermaye yatırımlarına ihtiyaç vardır. Bu iki temel bağıllık global ekonomideki tüm hareketlerden eskiden olduğundan çok daha fazla etkilenme anlamına gelmektedir. İhracatın ağırlıklı olarak gerçekleştirildiği Batı Avrupa pazarları resesyon yaşarken ihracatın artırılması mümkün değildir. Bu alandaki talep boşluğunu da iç talebi körükleyerek kapatmak mümkün değildir. İç pazarda da daralma devam etmektedir.

Esasen G-20 toplantıları krizin çözülmesinde koordineli maliye ve para politikalarının önemini vurgulama açısından anlamlı olmuştur. Ekonomilerde durgunluğun talep yönlü olduğunda tartışma yoktur. Üzerinde uzlaşılan temel politikalar genişletici maliye politikalarıdır. Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, tüm dünyada ciddi bütçe açıkları göze alınarak harcamalar artırılmaktadır. Son olarak Japonya'nın uygulamaya koyduğu son derece radikal ve direkt harcamaları artırıcı önlemlerle bu eğilim tam bir norm ve beklenti haline gelmiştir.

Türkiye devlet bütçesinin 2009 yılında 55 milyar açık vereceği öngörülmektedir ki, gerçekleşmenin bu rakamın çok daha üzerinde olacağı şimdiden bellidir. Bazı batı Avrupa ülkelerinde bütçe açıklarının gayrisafı milli hâsılının yüzde 12'sine varması beklenmektedir.

Eğer aynı ölçü ülkemiz açısından uygulanacak olsa bütçe açığı 120 milyar olması beklenirdi.

Öyle görünüyor

ki işsizlik oranlarındaki genel artış, hükümetleri mali disiplin ilkelerini hepten unutmaya itmektir. Keynes, bir kez daha hükümet edenlerin kurtarıcısı olacağına benzemektedir.

Nobel ödüllü iktisatçı Paul Krugman'a göre, krizden çıkış stratejisi kamu harcamamalarındaki artışlardan geçmektedir. Japon ekonomisindeki kronik durgunluğu ele alan yazar, faiz hadlerinin krizden çıkış için geçerli bir araç olmadığını söylemektedir. Japonya'da uzun süreden beri faiz hadleri sıfır olmasına rağmen durgunluktan çıkmaya yardımcı olamamıştır. Bunun yerine genişletici maliye politikaları ile yüzde 2-3 oranındaki enflasyonun makul olacağını ve bu durumda sıfır faizin aslında eksi faiz anlamına geleceğini ve bu günden harcamanın tasarruftan daha rasyonel bir tercih haline geleceğini öne sürmektedir. Son dönemde izlenen politikalar bu yaklaşımı destekler niteliktedir.

Türkiye açısından bakıldığında, Merkez Bankasının Faiz indiriminin yeterli olamayacağı genişletici maliye politikalarının kaçınılmaz olduğu

ortadadır. Bunun uzun vadede olumsuz etkileri olacağı ise aşikârdır. Tekrar Keynes'e anımsayarak onun dediğini tekrarlayalım; "Uzun vadede hepimiz öleceğiz. Bugünü kurtarmak bazen geleceği de kurtarmak anlamına gelir ve bunun elbette bir maliyeti olacaktır."

Kriz ortamında uygulanan tüm bu genişletici politikalar başlı başına krizden çıkışın tohumlarını ekmektedir. Eğer tüm ekonomilerde kamu, piyasalara harcanabilir fonlar aktarıyor ise, bunun etkileri talebe yansımaktır. Tüketici güveninin tekrar kazanılmaya başlaması ve finans dünyasında risk algılamasının yavaş yavaş azalması ile birlikte kriz de etkilerini giderek azaltacaktır.

IMF dâhil tüm uluslararası kuruluşlar bu perspektifi benimsemiş görünmektedirler. Bu kapsamda Türkiye'nin IMF ile yapacağı anlaşma da son derece önem

bir azalmanın ekonomiye hiçbir katkısının olmayacağı açıktır. Bu iki önemli göstergedeki iyileşmenin can simidi şimdilik yaklaşmakta olan yaz mevsimi nedeniyle tarımdaki canlanma ve turizm mevsiminin iyi geçmesi olarak görülebilir. Ancak, Dünya'daki Ekonomik Kriz ve "Domuz Gribi" olarak adlandırılan salgın hastalığın özellikle Dış Turizmde de ciddi bir daralma ve Türkiye açısından gelir kaybı olacağı gerçeğini göz ardı edemeyiz. Bu durumda ne KDV indirimleri, ne ÖTV indirimleri ekonomiye ilaç olmaktan uzak gözüküyor. Aksine bu indirimlerden dolayı getirim elde edenler, stoka çalışmış olan büyük sanayiciler ve üreticiler oluyor. Türkiye'nin krizden çıkışta elindeki en büyük silah tarımdır. Tarım kozunu gerek kendisi için, gerekse küresel ekonomi için iyi kullanan, tarıma verdiği

ve vereceği desteklerin önünü alabildiğine açan bir Türkiye için, 2009 yılının ikinci yarısında ekonomik göstergelerinin daha iyiye

NOBEL ÖDÜLLÜ İKTİSATÇI PAUL KRUGMAN'A GÖRE, KRİZDEN ÇIKIŞ STRATEJİSİ KAMU HARCAMAMALARINDAKİ ARTIŞLARDAN GEÇMEKTEDİR. JAPON EKONOMİSİNDEKİ KRONİK DURGUNLUĞU ELE ALAN YAZAR, FAİZ HADLERİNİN KRİZDEN ÇIKIŞ İÇİN GEÇERLİ BİR ARAÇ OLMADIĞINI SÖYLEMEKTEDİR.

gitmesi kuvvetle muhtemeldir. Sonuç olarak, yaşanan krizden çıkışa ilişkin tartışmalar sürüp giderken ülke bazında alınacak ve iç talebi canlandırmaya yönelik tedbirlerin etkisinin sınırlı olacağı bir gerçektir. Global ekonominin baş aktörlerinin koordineli bir biçimde izleyecekleri genişletici maliye politikaları krizden çıkışta tek etkili faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu safhada ülkelerin korumacı dış ticaret tedbirleri, doğrudan kendi ekonomilerini vuracak bir uygulama olacaktır ve çoğu zaman da üretim faktörlerinin iç içe geçmiş yapısı nedeniyle fiilen bu da imkânsızdır. Ancak, Türkiye için hala ciddi şansların olduğuna inanıyorum, yeterli Türkiye sadece IMF anlaşmalarına bağlı kalmamasın, kendi dinamiklerini ve fonlarını doğru yönetsin. Mahalli seçimler, Ekonomik Paketler, Revizyonlar geride kaldı. Şimdi Devletin ciddi Maliye Politikaları ile yatırımların, işsizlikle mücadelenin kısaca topyekûn ekonominin önünü açmasının şart olduğu yeni bir döneme girmemiz ve küresel ekonominin etkilerini asgariye indirecek tedbirlerin alınması zamanı. **E**